

บทที่ 4

ผลการศึกษาและการอภิปรายผล

การศึกษา เรื่อง “การสืบทอดอาชีพชาวนาในพื้นที่ ตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลผลการศึกษา นำมาวิเคราะห์ และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในรูปตารางประกอบคำบรรยาย โดยแบ่งการนำเสนอข้อมูลออกเป็น ส่วนตามลำดับ ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลและสถานการณ์การสืบทอดอาชีพชาวนา
2. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจต่อการสืบทอดอาชีพชาวนา
3. ข้อคิดเห็นของลูกหลานชาวนาที่มีต่ออาชีพชาวนา
4. การอภิปรายผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลและสถานการณ์การสืบทอดอาชีพชาวนา

ข้อมูลส่วนบุคคลของลูกหลานชาวนา เป็นข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพ ครอบครัว ระดับการศึกษา ผลการศึกษา การประกอบอาชีพ ข้อมูลปัจจัยด้านครอบครัว รวมถึงสถานการณ์การเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา ดังนี้

ตารางที่ 4.1

เพศ อายุ และสถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน) N=40	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	31	77.5
หญิง	9	22.5

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน) N=40	ร้อยละ
อายุ		
ต่ำกว่า 18 ปี	9	22.5
18-24 ปี	11	27.5
25-30 ปี	14	35.0
30 ปีขึ้นไป	6	15.0
สถานภาพสมรส		
โสด	26	65.0
สมรส	14	35.0
รวม	40	100.0

ตารางที่ 4.1 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชาย ร้อยละ 77.5 เป็นหญิงร้อยละ 22.5 จากการแบ่งกลุ่มตามช่วงอายุพบว่า มีผู้ที่อายุระหว่าง 25-30 ปีมากที่สุด หรือคิดเป็นร้อยละ 35.0 รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 18-24 ปี ร้อยละ 27.5 ส่วนสถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่แล้ว ร้อยละ 65 เป็นโสด รองลงมาคือ สมรสแล้วร้อยละ 35.0 (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.2
ระดับการศึกษาและผลการศึกษา

ระดับการศึกษาและผลการศึกษา	จำนวน (คน) N=40	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
มัธยมศึกษาตอนต้น	22	55.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย	6	15.0
อาชีวศึกษา	8	20.0
อุดมศึกษา	4	10.0

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ระดับการศึกษาและผลการศึกษา	จำนวน (คน) N=40	ร้อยละ
ผลการศึกษา		
ต่ำกว่า 2.5	19	47.5
2.51 ขึ้นไป	21	52.5
รวม	40	100.0

ตารางที่ 4.2 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 55.0 มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รองลงระดับอาชีวศึกษา ร้อยละ 20 จากการแบ่งกลุ่มตามระดับผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีผลการศึกษา 2.5 ขึ้นไปมีจำนวนมากที่สุดคือ ร้อยละ 52.5 และร้อยละ 47.5 มีผลการศึกษาต่ำกว่า 2.5 (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.3

การประกอบอาชีพและรายได้

การประกอบอาชีพและรายได้	จำนวน (คน) N=40	ร้อยละ
การประกอบอาชีพ		
นักเรียน/นักศึกษา	10	25.0
รับจ้าง	8	20.0
พนักงานบริษัท/รับราชการ	5	12.5
ธุรกิจส่วนตัว	8	20.0
อื่น ๆ	9	22.5
รายได้		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	20	50.0
5,001 บาทขึ้นไป	20	50.0
รวม	40	100.0

ตารางที่ 4.3 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 25.0 กำลังศึกษาอยู่ รองลงมาประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น ทำสวน ปลูกผัก ร้อยละ 22.5 จากการแบ่งกลุ่มตามระดับรายได้ พบว่า มีผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท ร้อยละ 50 และผู้ที่มีรายได้ตั้งแต่ 5,000 บาทขึ้นไปในระดับที่เท่ากัน (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.4
จำนวนสมาชิกในครอบครัว

จำนวนสมาชิกในครอบครัว	จำนวน (คน) N=40	ร้อยละ
อาศัยอยู่กับบิดา	1	2.5
อาศัยอยู่กับมารดา	3	7.5
อาศัยอยู่กับบิดา มารดา	35	87.5
อาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง	1	2.5
รวม	40	100.0

ตารางที่ 4.4 จากการศึกษาค้นคว้าได้จัดกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนสมาชิกในครอบครัว พบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.5 อาศัยอยู่กับบิดามารดา รองลงมา ร้อยละ 7.5 อาศัยอยู่กับมารดา (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.5
อายุและระดับการศึกษาของบิดา

อายุและระดับการศึกษาของบิดา	จำนวน (คน) N=40	ร้อยละ
ข้อมูลบิดา		
ยังมีชีวิต	38	95.5
ถึงแก่กรรม	2	5.0

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

อายุและระดับการศึกษาของบิดา	จำนวน (คน) N=40	ร้อยละ
อายุ		
ต่ำกว่า 50 ปี	13	32.5
51 ปีขึ้นไป	27	67.5
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษาตอนต้น (ป.4)	31	77.5
ประถมศึกษาตอนปลายขึ้นไป (ป.6)	9	22.5
รวม	40	100.0

ตารางที่ 4.5 บิดาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ พบว่า บิดาของกลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 53.55 ปี ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 67.5 นอกจากนี้ได้จำแนกระดับการศึกษาของบิดากลุ่มตัวอย่าง พบว่า บิดาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ จบการศึกษาในระดับ ประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงร้อยละ 77.5 รองลงมาจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 22.5 (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.6

อายุและระดับการศึกษาของมารดา

อายุและระดับการศึกษาของมารดา	จำนวน (คน) N=40	ร้อยละ
ข้อมูลมารดา		
ยังมีชีวิต	38	95.5
ถึงแก่กรรม	2	5.0
อายุ		
ต่ำกว่า 50 ปี	16	40
51 ปีขึ้นไป	24	60

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

อายุและระดับการศึกษาของมารดา	จำนวน (คน) N=40	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษาตอนต้น (ป.4)	31	77.5
ประถมศึกษาตอนปลายขึ้นไป (ป.6)	9	22.5
รวม	40	100.0

ตารางที่ 4.6 มารดาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังมีชีวิตอยู่ จากการศึกษได้จัดกลุ่มตัวอย่างโดยแบ่งตามระดับอายุ พบว่า มารดาของกลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 51.70 ปี ส่วนใหญ่ มีอายุ 51 ปีขึ้นไป ร้อยละ 60 นอกจากนี้ได้จำแนกระดับการศึกษาของมารดากลุ่มตัวอย่างพบว่า มารดาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ จบการศึกษาในระดับ ประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงร้อยละ 77.5 รองลงมา จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 22.5 (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.7
จำนวนพี่น้องและลำดับที่ของบุตร

จำนวนพี่น้องและลำดับที่ของบุตร	จำนวน (คน) N=40	ร้อยละ
จำนวนพี่น้อง (รวมตัวลูกหลานชานา)		
1 คน	5	12.5
2 คน	11	27.5
3 คน	15	37.5
4 คน	2	5.0
5 คน	1	2.5
6 คน	3	7.5
7 คน	2	5.0
8 คน	1	2.5

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

จำนวนพี่น้องและลำดับพี่ของบุตร	จำนวน (คน) N=40	ร้อยละ
ลำดับที่การเป็นบุตรของบิดามารดา		
คนที่ 1	16	40.0
คนที่ 2	14	35.0
คนที่ 3	4	10.0
คนที่ 6	4	10.0
คนที่ 7	1	2.5
คนที่ 8	1	2.5
รวม	40	100.0

ตารางที่ 4.7 กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ ร้อยละ 37.5 มีพี่น้อง จำนวน 3 คน และ ร้อยละ 27.5 มีพี่น้อง จำนวน 2 คน จากการศึกษาค้นคว้าได้จัดลำดับที่ของการเป็นบุตรของบิดามารดา พบว่า กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ เป็นบุตรคนที่ 1 ร้อยละ 40.0 รองลงมา ร้อยละ 35.0 เป็นบุตรคนที่ 2 (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.8

อาชีพและรายได้หลักของครอบครัว

อาชีพและรายได้หลักของครอบครัว	จำนวน (คน) N=40	ร้อยละ
รายได้หลักของครอบครัว		
ทำนา	32	80.0
รับจ้าง	3	7.5
พนักงานบริษัท/รับราชการ	1	2.5
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	4	10.0

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

อาชีพและรายได้หลักของครอบครัว	จำนวน (คน) N=40	ร้อยละ
รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	16	40.0
5,001-10,000 บาท	16	40.0
10,001-20,000 บาท	5	12.5
20,001-30,000 บาท	1	2.5
30,001-40,000 บาท	1	2.5
40,001-50,000 บาท	1	2.5
รวม	40	100.0

ตารางที่ 4.8 ครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 80.0 มีรายได้หลักมาจากการประกอบอาชีพทำนา รองลงมาประกอบอาชีพส่วนตัว เช่น ปลุกผัก ทำสวน ค้าขาย ทำโต๊ะจีน ร้อยละ 10.0 จากการแบ่งกลุ่มตามระดับรายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน พบว่ามีครอบครัวผู้ที่มีรายได้ในระดับต่ำกว่า 5,000 บาท และ 5,001-10,000 บาท มากที่สุดในจำนวนที่เท่ากัน ถึงร้อยละ 40.0 รองลงมาคือ ครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับรายได้ 10,001-20,000 บาท หรือ ร้อยละ 12.5 (ตารางที่ 4.8)

ตารางที่ 4.9

ระยะเวลาในการประกอบอาชีพของบิดามารดา

ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ ของบิดามารดา	จำนวน (คน) N=40	ร้อยละ
ต่ำกว่า 10 ปี	7	17.5
11-20 ปี	8	20.0
21-30 ปี	17	42.5

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ ของบิดามารดา	จำนวน (คน) N=40	ร้อยละ
31-40 ปี	2	5.0
41-50 ปี	5	12.5
51-60 ปี	0	0.0
61-70 ปี	1	2.5
รวม	40	100.0

ตารางที่ 4.9 บิดามารดาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 42.5 ประกอบอาชีพทำนามาแล้วเป็นระยะเวลา 21-30 ปี รองลงมาร้อยละ 20.0 ประกอบอาชีพทำนามาแล้วเป็นระยะเวลา 11-20 ปี และร้อยละ 17.5 ประกอบอาชีพทำนามาแล้วเป็นระยะเวลา ต่ำกว่า 10 ปี ตามลำดับ (ตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 4.10

จำนวนพื้นที่เพาะปลูกข้าว และการถือครอง

จำนวนพื้นที่เพาะปลูกข้าว และการถือครอง	เฉลี่ย/ครอบครัวยุ/ไร่
จำนวนพื้นที่เพาะปลูกข้าวทั้งหมด	24.75
เป็นที่ดินเพาะปลูกข้าวของตัวเอง	14.60
เป็นพื้นที่เช่า/ผ่อนผัน	10.15

ตารางที่ 4.10 ครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวโดยเฉลี่ยต่อครอบครัวประมาณ 24 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ของตัวเอง 14 ไร่ต่อครอบครัว และเป็นพื้นที่เช่า/ผ่อนผัน 10 ไร่ต่อครอบครัว (ตารางที่ 4.10)

ตารางที่ 4.11
ผลผลิตข้าว ราคา และต้นทุนการผลิต

ผลผลิตข้าว	เกวียน
ผลผลิตข้าวที่ขายได้เฉลี่ยต่อปี (2 ครั้ง)	42.52

ราคาข้าว	เฉลี่ย/บาท/เกวียน
ราคาข้าวที่ขายได้ที่ผ่านมา (ก.พ. 2551)	8,706.00
ราคาข้าวที่ขายได้ครั้งล่าสุด (มิ.ย. 2551)	11,007.00
การเปลี่ยนแปลงของราคาข้าว	+2,301.00

รายการต้นทุน	เฉลี่ย / ฤดูกาล
ค่าเช่านา	2,887.50 บาท
ค่าปุ๋ยเคมี	37,162.50 บาท
ค่ายาปราบศัตรู	13,900.00 บาท
ค่าจ้างแรงงาน	5,368.75 บาท
อื่น ๆ (ค่าพันธุ์ข้าว)	3,750 บาท

ตารางที่ 4.11 ผลผลิตข้าวที่ขายได้เฉลี่ยต่อปี 42.52 เกวียน ผลผลิตข้าวที่ขายได้ที่ผ่านมาในราคาเฉลี่ยเกวียนละ 8,706 บาท ราคาข้าวที่ขายได้ครั้งล่าสุด เฉลี่ยเกวียนละ 11,007 บาท เพิ่มขึ้นจากครั้งที่ผ่านมา เฉลี่ยเกวียนละ 2,301 บาท ในขณะที่ต้นทุนการปลูกข้าวของครอบครัวกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ค่าเช่านาเฉลี่ยฤดูกาลละ 2,887.50 บาท ค่าปุ๋ยเคมีเฉลี่ยฤดูกาลละ 37,162.50 บาท ค่ายาปราบศัตรูพืชเฉลี่ยฤดูกาลละ 13,900 บาท ค่าจ้างแรงงานเฉลี่ยฤดูกาลละ 5,368.75 บาท และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เฉลี่ยฤดูกาลละ 3,750 บาท (ตารางที่ 4.11)

ตารางที่ 4.12

การมีส่วนร่วมในการทำนาของลูกหลานชาวนา

การมีส่วนร่วมในการทำนา	จำนวน (คน) N=40	ร้อยละ
มีส่วนร่วม	26	65.0
ไม่มีส่วนร่วม	14	35.0
รวม	40	100.0

ตารางที่ 4.12 จากการศึกษาการมีส่วนร่วมในการทำนาของลูกหลานชาวนา พบว่า ร้อยละ 65.0 ของลูกหลานชาวนามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือบิดามารดาทำนา และร้อยละ 35.0 ไม่มีส่วนช่วยบิดามารดาในการทำนา (ตารางที่ 4.12)

ตารางที่ 4.13

สถานการณ์การสืบทอดอาชีพชาวนา

การตัดสินใจต่อการสืบทอดอาชีพชาวนา	จำนวน (คน) N=40	ร้อยละ
เลือก	31	77.5
ไม่เลือก	9	22.5

ตารางที่ 4.13 จากการศึกษาถึงสถานการณ์ในการสืบทอดอาชีพชาวนาดังกล่าว ภายใต้ภาวะเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นพลวัต พบว่า สถานการณ์ในการสืบทอดอาชีพชาวนาของลูกหลานชาวนาในพื้นที่ ตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม นั้น สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มผู้ที่สนใจเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา และกลุ่มผู้ที่ไม่สนใจเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา โดยกลุ่มผู้ที่ตัดสินใจเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา จำนวน 31 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 77.5 และผู้ที่ตัดสินใจไม่เลือกสืบทอดอาชีพชาวนา จำนวน 9 คน หรือร้อยละ 22.5 ซึ่งโดยให้เหตุผลในการตัดสินใจที่เหมือนและแตกต่างกันหลายประการ ซึ่งอาจเป็น

ทั้งปัจจัยที่มีผลดึงดูดและผลักดันให้เกิดการตอบรับและปฏิเสธในการสืบทอดอาชีพดังกล่าว ซึ่งจะกล่าวถึงในลำดับถัดไป (ตารางที่ 4.13)

เหตุผลที่มีต่อการตัดสินใจเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา

จากผลการศึกษาถึงเหตุผลที่มีต่อการตัดสินใจเลือกที่จะสืบทอดอาชีพชาวนา พบว่า

ตารางที่ 4.14

เหตุผลที่มีต่อการตัดสินใจต่อการสืบทอดอาชีพชาวนา

เหตุผลที่มีต่อการตัดสินใจต่อการสืบทอดอาชีพชาวนา	จำนวน (คน) N=31	ร้อยละ
เป็นงานที่มีอิสระ	28	90.3
มีที่ดินเป็นของตัวเอง	25	80.6
เป็นอาชีพที่มั่นคง และสามารถทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น	24	77.4
เป็นอาชีพของบรรพบุรุษ จึงจำเป็นต้องสืบทอด	24	77.4
เป็นงานที่คุ้นเคยมาตั้งแต่เล็ก	20	64.5
พ่อ แม่ ปรารถนาให้ประกอบอาชีพชาวนา	14	45.1
ไม่มีพี่น้องที่ต้องการจะทำนา จึงตกเป็นหน้าที่ของตน	12	38.7
ติดขัดเรื่องทุนทรัพย์ ครอบครัวไม่มีกำลังส่งเสียให้เรียนต่อ	2	6.4
ผลการเรียนไม่ได้ตามที่ตั้งไว้	1	3.2

ตารางที่ 4.14 จากการศึกษาเหตุผลที่มีต่อการตัดสินใจเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา มากที่สุด โดยการให้กลุ่มเป้าหมายเลือกเหตุผลที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกสืบทอดอาชีพ มากที่สุด 5 เหตุผล พบว่า กลุ่มเป้าหมายให้เหตุผลในการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนาเนื่องจากมี ความรู้สึกว่าอาชีพชาวนาเป็นงานที่อิสระถึง 28 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 90.3 รองลงมาคือ ปัจจัยด้านทุนหรือการมีที่ดินเป็นของตัวเอง อีกทั้งการมีความเห็นว่าอาชีพชาวนานั้นเป็นอาชีพที่ มั่นคง สามารถทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นได้ ควบคู่กับความคุ้นเคย และตระหนักเห็นว่าอาชีพชาวนา นั้นเป็นอาชีพของบรรพบุรุษจึงเป็นอาชีพที่จะต้องสืบทอด แต่เหตุผลที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกที่

สืบทอดอาชีพชาวนาน้อยที่สุด คือ เหตุผลด้านการศึกษา ทั้งระดับผลการเรียน และสาขาวิชาเรียน ที่ไม่ได้มีส่วนผลักดันและดึงดูดให้ลูกหลานชาวนามีความต้องการที่จะสืบทอดอาชีพชาวนา (ตารางที่ 4.14)

เหตุผลที่มีต่อการตัดสินใจไม่เลือกสืบทอดอาชีพชาวนา

จากผลการศึกษาถึงเหตุผลที่มีต่อการตัดสินใจไม่เลือกสืบทอดอาชีพชาวนา พบว่า

ตารางที่ 4.15

เหตุผลที่มีต่อการตัดสินใจไม่เลือกสืบทอดอาชีพชาวนา

เหตุผลที่มีต่อการตัดสินใจไม่เลือกสืบทอดอาชีพชาวนา	จำนวน (คน) N=9	ร้อยละ
ไม่ถนัด เนื่องจากไม่ค่อยคุ้นเคยกับการทำนา	8	88.9
เป็นอาชีพที่ลำบาก และได้รับผลตอบแทนที่ไม่คุ้มค่า	7	77.8
ไม่ตรงกับสาขาอาชีพที่ศึกษามา	7	77.8
ต้องการงานที่มีโอกาสที่ก้าวหน้าในสายอาชีพมากกว่าการทำนา	6	66.7
ไม่มีที่ดินเป็นของตัวเอง	5	55.6
อาชีพชาวนาทำให้มีภาระหนี้สินในครอบครัวมาก	3	33.3
เป็นอาชีพที่ไม่มั่นคง	2	22.2
พ่อแม่ ไม่ปรารถนาให้ประกอบอาชีพชาวนา	2	22.2
เป็นอาชีพที่สังคมไม่ค่อยให้การยอมรับ	2	22.2

ตารางที่ 4.15 เหตุผลที่มีต่อการตัดสินใจไม่เลือกสืบทอดอาชีพชาวนามากที่สุด คือ ความไม่ถนัด และไม่คุ้นเคยกับการทำนา ถึง 8 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 88.9 รองลงมาคือ มีความรู้สึกรว่าการเป็นชาวนา เป็นอาชีพที่ลำบาก และได้รับผลตอบแทนที่ไม่คุ้มค่า อีกทั้งเป็นอาชีพที่ไม่ตรงกับสาขาวิชาที่ตนเรียนมา และต้องการที่จะทำงานในสายงานอื่นที่มีโอกาสที่จะก้าวหน้ามากกว่าการทำนา แต่เหตุผลที่มีต่อการตัดสินใจไม่เลือกที่จะสืบทอดอาชีพชาวนาน้อยที่สุด คือ เรื่องของรายได้ที่ไม่เพียงพอกับรายจ่ายในครอบครัว (ตารางที่ 4.15)

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา

จากการศึกษาได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีต่อการตัดสินใจเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการศึกษากับการตัดสินใจเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา และเหตุผลของการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา ซึ่งผลการศึกษาพบว่า

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกสืบทอดอาชีพชาวนากับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา

ตารางที่ 4.16

ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา

เพศ	จำนวน (คน) N=40	จำนวนผู้เลือก สืบทอดอาชีพ ชาวนา (คน)	การเลือกสื บทอาชีพ (ร้อยละ)	ค่าความ แตกต่าง (ร้อยละ)	การ แปลผล
ชาย	31	25	80.6	14.0	แตกต่าง
หญิง	9	6	66.7		
รวม	40	31			

จากตารางที่ 4.16 จากผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการเลือกสืบทอดอาชีพ ชาวนา พบว่า เพศชายมีสัดส่วนการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนามากกว่าเพศหญิง แต่อย่างไรก็ตามจากการทดสอบค่าความแตกต่างโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ 5 พบว่า ระดับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนาระหว่างเพศชายและเพศหญิง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 4.16)

ตารางที่ 4.17

ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา

อายุ	จำนวน (คน) N=40	จำนวนผู้เลือก สืบทอดอาชีพ ชาวนา (คน)	การเลือกสืบทอดอาชีพ (ร้อยละ)	ค่าความ แตกต่าง (ร้อยละ)	การ แปลผล
ต่ำกว่า 25 ปี	20	13	65.0	25.0	แตกต่าง
25 ปีขึ้นไป	20	18	90.0		
รวม	40	31			

จากตารางที่ 4.17 จากผลการศึกษาถึงความสัมพันธ์ ระหว่างอายุกับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุในช่วง 25 ปีขึ้นไป มีสัดส่วนการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนามากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีช่วงอายุต่ำกว่า 25 ปี จากการทดสอบค่าความแตกต่างโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ 5 พบว่า ระดับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนาระหว่างช่วงอายุต่ำกว่า 25 ปี และช่วงอายุ 25 ปีขึ้นไปมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 4.17)

ตารางที่ 4.18

ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรสกับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา

สถานภาพสมรส	จำนวน (คน) N=40	จำนวนผู้เลือก สืบทอดอาชีพ ชาวนา (คน)	การเลือกสืบทอดอาชีพ (ร้อยละ)	ค่าความ แตกต่าง (ร้อยละ)	การ แปลผล
โสด	26	20	76.9	1.7	ไม่
สมรส	14	11	78.6		แตกต่าง
รวม	40	31			

จากตารางที่ 4.18 จากผลการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพสมรสกับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรสมีสัดส่วนการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนามากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพโสด การทดสอบค่าความแตกต่าง โดยใช้ค่าสถิติ

ร้อยละ 5 พบว่า ระดับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนาระหว่างสถานภาพโสดและสถานภาพสมรส ไม่แตกต่างกัน (ตารางที่ 4.18)

ตารางที่ 4.19
ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับ
การเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน) N=40	จำนวนผู้ เลือกสืบทอด อาชีพชาวนา (คน)	การเลือกสื บทอาชีพ (ร้อยละ)	ค่าความ แตกต่าง (ร้อยละ)	การ แปลผล
มัธยมศึกษาตอนต้น	22	18	81.8	9.6	แตกต่าง
มัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป	18	13	72.2		
รวม	40	31			

จากตารางที่ 4.19 จากผลการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีสัดส่วนการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนามากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย การทดสอบค่าความแตกต่างโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ 5 พบว่า ระดับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนาระหว่างระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 4.19)

ตารางที่ 4.20

ความสัมพันธ์ระหว่างผลการศึกษากับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา

ระดับผลการศึกษา	จำนวน (คน) N=40	จำนวนผู้เลือก สืบทอดอาชีพ ชาวนา (คน)	การเลือกสืบ ทอดอาชีพ (ร้อยละ)	ค่าความ แตกต่าง (ร้อยละ)	การ แปลผล
ต่ำกว่า 2.5	19	15	78.9	2.8	ไม่
2.5 ขึ้นไป	21	16	76.2		แตกต่าง
รวม	40	31			

จากตารางที่ 4.20 จากผลการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างระดับผลการศึกษา กับ การเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับผลการศึกษา ต่ำกว่า 2.5 มีสัดส่วน การเลือกสืบทอดอาชีพชาวนามากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาตั้งแต่ 2.5 ขึ้นไป การทดสอบค่าความแตกต่างโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ 5 พบว่า ระดับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา ระหว่างระดับผลการศึกษิต่ำกว่า 2.5 และระดับผลการศึกษิตั้งแต่ 2.5 ขึ้นไปไม่แตกต่างกัน (ตารางที่ 4.20)

ตารางที่ 4.21

ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดพื้นที่ทำนา กับ

การเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา

ขนาดพื้นที่ทำนา	จำนวน (คน) N=40	จำนวนผู้เลือก สืบทอดอาชีพ ชาวนา (คน)	การเลือกสืบ ทอดอาชีพ (ร้อยละ)	ค่าความ แตกต่าง (ร้อยละ)	การ แปลผล
มีพื้นที่ทำนิต่ำกว่า 20 ไร่	12	9	75.0	3.6	ไม่
มีพื้นที่ทำนา 20 ไร่ขึ้นไป	28	22	78.6		แตกต่าง
รวม	40	31			

จากตารางที่ 4.21 จากผลการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างขนาดพื้นที่ทำนากับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา กลุ่มตัวอย่างที่มีพื้นที่ทำนาตั้งแต่ 20 ไร่ขึ้นไป มีสัดส่วนการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนามากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีพื้นที่ทำนาคต่ำกว่า 20 ไร่ การทดสอบค่าความแตกต่างโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ 5 พบว่า ระดับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนาระหว่างการมีพื้นที่ทำนา 20 ไร่ขึ้นไปและการมีพื้นที่ทำนาคต่ำกว่า 20 ไร่ไม่แตกต่างกัน (ตารางที่ 4.21)

ตารางที่ 4.22

ความสัมพันธ์ระหว่างการถือครองที่ดินกับ
การเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา

ประเภทการถือครอง ที่ดิน	จำนวน (คน) N=40	จำนวนผู้เลือก สืบทอดอาชีพ ชาวนา (คน)	การเลือกสื บทอดอาชีพ (ร้อยละ)	ค่าความ แตกต่าง (ร้อยละ)	การ แปลผล
มีที่ดินเป็นของตัวเอง	32	26	81.3	18.8	แตกต่าง
เช่า/ผ่อนผันที่ดิน	8	5	62.5		
รวม	40	31			

จากตารางที่ 4.22 จากผลการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการถือครองที่ดินกับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา กลุ่มตัวอย่างที่มีพื้นที่ทำนาเป็นของตัวเอง มีสัดส่วนการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนามากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เช่า/ผ่อนผันที่ดินเพื่อใช้ในการทำนา การทดสอบค่าความแตกต่างโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ 5 พบว่า ระดับการถือครองที่ดินระหว่างการมีที่ดินเป็นของตัวเองและการเช่า/ผ่อนผันที่ดินสำหรับการทำนามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 4.22)

ตารางที่ 4.23
ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของครอบครัวกับ
การเลือกซื้อทอดอาชีพชาวนา

รายได้ของครอบครัว (โดยเฉลี่ย)	จำนวน (คน) N=40	จำนวนผู้เลือก ซื้อทอดอาชีพ ชาวนา (คน)	การเลือกซื้อ ทอดอาชีพ (ร้อยละ)	ค่าความ แตกต่าง (ร้อยละ)	การ แปลผล
ต่ำกว่า 10,000 บาท	13	10	76.9	0.9	ไม่
10,000 บาทขึ้นไป	27	21	77.8		แตกต่าง
รวม	40	31			

จากตารางที่ 4.23 จากผลการศึกษาถึงความสัมพันธ์ด้านรายได้ของครอบครัวกับการเลือกซื้อทอดอาชีพชาวนาโดยจัดระดับของรายได้ของครอบครัว ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่างที่ครอบครัวมีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท และกลุ่มตัวอย่างที่ครอบครัวมีรายได้ตั้งแต่ 10,000 บาทขึ้นไปพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ตั้งแต่ 10,000 บาทขึ้นไปมีสัดส่วนการเลือกซื้อทอดอาชีพชาวนามากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท การทดสอบค่าความแตกต่างโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ 5 พบว่า ระดับรายได้ของครอบครัวระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ตั้งแต่ 10,000 บาทขึ้นไปและกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทไม่แตกต่างกัน (ตารางที่ 4.23)

ตารางที่ 4.24
ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการทำนา
กับการเลือกซื้อทอดอาชีพชาวนา

การมีส่วนร่วมใน การทำนา	จำนวน (คน) N=40	จำนวนผู้เลือก ซื้อทอดอาชีพ ชาวนา (คน)	การเลือกซื้อ ทอดอาชีพ (ร้อยละ)	ค่าความ แตกต่าง (ร้อยละ)	การ แปลผล
มีส่วนร่วมในการทำนา	26	25	96.2	53.3	แตกต่าง
ไม่มีส่วนร่วมในการทำนา	14	6	42.9		
รวม	40	31			

จากตารางที่ 4.24 จากผลการศึกษาถึงความสัมพันธ์ด้านการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือบิดามารดาทำนากับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนาพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ บิดามารดาทำนา มีสัดส่วนการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนามากกว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือบิดามารดาทำนา การทดสอบค่าความแตกต่างโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ 5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือบิดามารดาทำนาและกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือบิดามารดาทำนามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 4.24)

ตารางที่ 4.25

ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่ออาชีพชาวนา
กับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา

ทัศนคติต่ออาชีพชาวนา	จำนวน (คน) N=40	จำนวนผู้เลือก สืบทอดอาชีพ ชาวนา (คน)	การเลือกสืบ ทอดอาชีพ (ร้อยละ)	ค่าความ แตกต่าง (ร้อยละ)	การ แปลผล
มีทัศนคติที่ดี	35	28	80.0	20.0	แตกต่าง
มีทัศนคติที่ไม่ดี	5	3	60.0		
รวม	40	31			

จากตารางที่ 4.25 จากผลการศึกษาถึงความสัมพันธ์ด้านทัศนคติที่มีต่ออาชีพชาวนากับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพชาวนามีสัดส่วนการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนามากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่ออาชีพชาวนา การทดสอบค่าความแตกต่างโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ 5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพและกลุ่มตัวอย่างที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่ออาชีพมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 4.25)

ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็นของลูกหลานชาวนาที่มีต่ออาชีพชาวนา

จากการสอบถามความคิดเห็นเพิ่มเติมของลูกหลานชาวนาที่มีต่ออาชีพชาวนานั้น กว่าร้อยละ 85 มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพชาวนา โดยร้อยละ 35 มีความเห็นว่า อาชีพชาวนาเป็นอาชีพที่สุจริต ร้อยละ 10 มีความเห็นว่าเป็นอาชีพที่สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นบรรพบุรุษ และเป็นอาชีพที่อิสระ นอกจากนี้ยังมีความเห็นอื่น ๆ เช่น มีความเห็นว่า อาชีพชาวนานั้นเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว สามารถที่จะส่งเสียตนเองให้เรียนจนจบ ในทางกลับกันมีคนจำนวนหนึ่งถึง ร้อยละ 15 ที่มีความเห็นต่ออาชีพชาวนาว่า ชาวนาเป็นอาชีพที่เหนื่อยยากลำบาก และต้องใช้ความอดทนสูง รวมถึงการทำนาเองมักได้รับรายได้ที่ไม่แน่นอนจึงอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้ส่งผลต่อการที่จะตัดสินใจที่จะเลือก หรือไม่เลือกสืบทอดอาชีพชาวนาตามมา

ด้านข้อดีของอาชีพชาวนา ลูกหลานชาวนาเอง มีความเห็นว่า อาชีพชาวนาเองมีข้อดีหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเป็นอาชีพที่อิสระ และมีความมั่นคง สามารถพึ่งตัวเองได้ และสร้างรายได้ให้ครอบครัว รวมถึงการทำนาเองจะได้รับเป็นก้อนจากการขายข้าวในแต่ละครั้ง ต่างจากการมีรายได้เป็นรายเดือน การได้รับเงินเป็นก้อนจะช่วยให้สามารถมีเงินเก็บเอาไว้ในยามขาดแคลน

ด้านข้อเสียของอาชีพชาวนาจากการสอบถามความคิดเห็นของลูกหลานชาวนามีความเห็นว่าการทำงานเป็นอาชีพที่เหนื่อยและลำบาก อีกทั้งการปลูกข้าวมีต้นทุนสูง ทั้งต้นทุนของสารเคมี ปุ๋ยและน้ำมัน ส่งผลให้ต้องใช้เงินในการลงทุนค่อนข้างมากกว่าการทำสวน ปลูกผัก ความไม่แน่นอนทั้งในเรื่องราคาข้าว ผลผลิตที่จะได้รับรวมถึงการถูกกดราคาขายจากพ่อค้าคนกลางเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ชาวนาบางคนได้รับผลตอบแทนจากการปลูกข้าวน้อย และมีความเสี่ยงต่อการมีภาระหนี้สินสูง นอกจากนี้ยังไม่นับรวมถึงความเสี่ยงต่อภาวะสุขภาพจากการใช้สารเคมีในปริมาณสูง ที่ชาวนาบางคนวิตกกังวลถึงผลกระทบที่อาจประสบในระยะยาว

จากการสอบถามลูกหลานชาวนา จำนวน 40 คน 38 คน รู้สึกภาคภูมิใจกับการที่ตนเองได้เกิดมาเป็นลูกหลานของชาวนา ส่วนอีก 2 คนรู้สึกเฉย ๆ ระหว่างการพูดคุยสอบถามความคิดเห็นกับลูกหลานชาวนา บ่อยครั้งที่พบว่าลูกหลานชาวนาเหล่านี้ให้คำตอบในเรื่องนี้โดยไม่มีเงื่อนไข แต่ละคนตอบด้วยน้ำเสียงและสีหน้าที่ภาคภูมิใจถึงสิ่งที่ตนเป็นอยู่

นอกจากนี้ลูกหลานชาวนาส่วนใหญ่มีความเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงของจำนวนชาวนาที่มีแนวโน้มที่จะลดลงในอนาคตว่า จะส่งผลกระทบต่อตนและคนอื่น ๆ ในสังคม โดยราคาข้าวจะสูงขึ้น ทำให้ต้องซื้อข้าวในราคาที่แพงขึ้น อีกทั้งอาจส่งผลกระทบต่อปริมาณข้าวที่ขาดแคลน และส่งผลต่อเนื่องถึงการส่งออกสินค้าข้าวของประเทศ

กรณีศึกษาที่ 1 (กรณีตัดสินใจเลือกสืบทอดอาชีพชาวนา)

ข้อมูลทั่วไป

นายแมน (นามสมมุติ) เป็นชายหนุ่ม อายุประมาณ 28 ปี มีรูปร่างผอม แข็งแรง ผิวสีเข้ม แสดงให้เห็นถึงการผ่านการแผดเผาของแสงแดดและความร้อนมาเป็นระยะเวลานานแต่อย่างไรก็ตามยังคงเหลือร่องรอยของสีผิวเดิมที่ขาวกว่าชาวนาทั่วไป นายแมนอาศัยอยู่ที่บ้านหลังหนึ่งในหมู่บ้านคลองตรง ตำบลบางภาชี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ลักษณะบ้านทำด้วยไม้ทั้งหลังแบบชาวบ้านทั่วไป มีต้นไม้ร่มรื่นเหมือนบ้านสวน ช้างบ้านเป็นบริเวณจัดเก็บอุปกรณ์การทอ และรายรอบด้วยทุ่งนาทั้งของตนเอง และเพื่อนบ้าน นายแมนจบการศึกษาระดับอาชีวศึกษา สาขาช่างยนต์ จากสถาบันการศึกษาแห่งหนึ่งของรัฐ ในจังหวัดปทุมธานี นายแมนมีพี่น้องรวมทั้งสิ้น 4 คน นายแมนเป็นคนสุดท้อง ปัจจุบันนายแมนอาศัยอยู่กับมารดา เนื่องจากบิดาเพิ่งเสียชีวิตไปเมื่อไม่นานนี้ อีกทั้งพี่ ๆ อีก 3 คน ต่างแยกย้ายออกไปมีครอบครัวของตัวเอง แต่ก็ยังอยู่ในละแวกหมู่บ้านเดียวกัน ปัจจุบันนายแมนสมรสแล้ว มีบุตรสาว 1 คน

ข้อมูลด้านการประกอบอาชีพ

นายแมน เล่าว่า เพิ่งเริ่มต้นทำนาประมาณ 5 ปีที่ผ่านมา ทั้งนี้เนื่องจากเห็นว่าเป็นอาชีพที่คุ้นเคยมาแล้วตั้งแต่เด็ก ซึ่งตอนเล็ก ๆ ได้ช่วยบิดามารดาทำนาอยู่บ่อยครั้ง เริ่มต้นจากการช่วยทำเทือก ตีดิน หว่านข้าว ฉีดยาฆ่าแมลง และค่อย ๆ เพิ่มขึ้น จนกลายเป็นความเคยชินและเป็นเรื่องปกติ ซึ่งแท้จริงแล้วมีเหตุผลอื่น ๆ อีกมากมายที่ทำให้นายแมนเองตัดสินใจเป็นชาวนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยเรื่องที่ดิน ทั้งนี้นายแมนเล่าว่าที่ดินผืนนี้ที่ตนทำอยู่เป็นที่ดินที่สืบทอดต่อ ๆ กันมานาน ครั้นเดิมที่ตอนที่บิดายังมีชีวิตอยู่ก็มารดามาช่วยทำนาบ้าง แต่หลังจากที่บิดาของตนเสียไปก็เหลือแต่มารดา ซึ่งตอนนี้ก็อายุมากแล้ว บวกกับพี่ 3 คน ก็ไม่ได้ทำนากันทั้งหมด คนแรกไปทำธุรกิจส่วนตัวที่ต่างประเทศ คนรองทำนา ส่วนคนที่สามเป็นเจ้าของรถเกี่ยวข้าว ตนจึงตัดสินใจทำนาต่อจากมารดา

การเริ่มทำนาครั้งแรกได้รับการสนับสนุนจากคนในครอบครัวเป็นอย่างมาก ถึงขนาดที่บิดามารดาของตนออกเงินลงทุนให้ในระยะเริ่มแรก การทำนาด้วยตนเองครั้งแรกรู้สึกเหนื่อยมาก ราคาข้าวในขณะนั้นก็ถูกมาก ทำแล้วจึงมีเงินเหลือใช้ไม่มาก ช่วงแรก ๆ เจอมรสุมค่อนข้างเยอะ ทั้งปัญหาวัวพืช พวกหญ้าดอกขาว กก ทั้งแมลง พวกเพลี้ยกระโดด โรคที่มากับน้ำ และโรคที่มากับอากาศ จึงต้องอาศัยการเรียนรู้จากบิดามารดาบ้าง จากเพื่อนบ้านบ้าง ทั้งนี้เพราะการทำนานั้นไม่มีสูตรสำเร็จ ต้องหมั่นดูแลเอาใจใส่

นายแมนได้เล่าถึงขั้นตอนการทำงาน ที่ช่วงแรกต้องมีการเตรียมดิน ตีดิน และไถคราด แซ่ข้าวและเตรียมหว่านข้าว หลังจากข้าวอายุได้ 1 สัปดาห์ จึงเริ่มฉีดยาคุมฆ่าหญ้า เตรียมใส่ปุ๋ยและดูแลเรื่องแมลงและศัตรูพืช ซึ่งแต่ละวันตนต้องตื่นแต่เช้า คนที่ตื่นแต่เช้าอาบน้ำกินข้าวเสร็จก็ลงนา ตอนนี้นายแมนทำนาอยู่ประมาณ 30 ไร่ รายได้หลักของครอบครัวจึงมาจากการทำนา แต่เนื่องจากการทำนาจะได้รับเงินก็ต่อเมื่อขายข้าว เฉลี่ย 3 เดือน/ครั้ง ครั้งละประมาณ 300,000 บาท ต่อ 30 ไร่ หักต้นทุนรวมประมาณ 170,000-200,000 บาท ทั้งค่าปุ๋ย ค่าน้ำมัน ค่ายา ต้นทุนส่วนใหญ่เป็นค่าปุ๋ย ราคาน้ำมันขึ้น ราคปุ๋ยแพงขึ้น ข้าว 1 เกวียน ยังซื้อปุ๋ยได้ไม่ถึง 1 ตันเลย ยังดีที่ราคาข้าวแพงขึ้น จึงทำให้ยังพออยู่ได้ ชาวนาบางคนเริ่มหาทางออกเรื่องราคาปุ๋ยโดยการหันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพ หรือที่เรียกว่าปุ๋ยน้ำกันมากขึ้น โดยลดการใช้ปุ๋ยเคมีและใช้ปุ๋ยชีวภาพมากขึ้น ซึ่งวิธีนี้ช่วยลดต้นทุนได้มาก แต่ผลผลิตข้าวก็ลดลงกว่าเดิม รวมรายได้ที่เหลือต่อหน้าประมาณ 100,000 กว่าบาท เฉลี่ยเดือนละ 30,000 บาท ใครมีที่นามากก็จะได้มาก ได้รับเงินเป็นก้อน แต่ต้องรอถึง 3 เดือน

นายแมนได้เล่าต่อว่า ระหว่างที่จะได้ขายข้าว บางครั้งก็หารายได้เสริมบ้าง บ้างก็รับงานก่อสร้าง หากช่วงไหนไม่มีงานก่อสร้างก็จะปลูกผักขาย เช่น ผักแพว ใบบัวบก ถึงแม้ว่าจะมีรายได้ไม่มากนัก แต่ก็เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน หากขายข้าวได้เงินส่วนนั้นก็จะถูกนำไปลงทุนต่อ ส่วนที่เหลือก็ใช้เป็นเงินเก็บในยามขาดแคลน

ความคิดเห็นของลูกหลานชาวนาต่ออาชีพชาวนา

จากการสัมภาษณ์ นายแมน ได้แสดงความคิดเห็นต่ออาชีพชาวนาว่า อาชีพชาวนาเป็นอาชีพที่มีความสำคัญ ที่อาจจะดูเหมือนว่าไม่มีความสำคัญอะไร แต่ถ้าไม่ทำนา ก็จะไม่มีความกิน การทำนาเป็นอาชีพที่ต้องเสี่ยง ทั้งเรื่องของราคาข้าว โรค แมลง น้ำ รวมถึงภัยธรรมชาติ และเป็นอาชีพที่ต้องอาศัยการเรียนรู้ เมื่อเป็นเช่นนี้ได้สอบถามนายแมนเพิ่มเติมถึง การเรียนที่ผ่านมา ซึ่งถือว่าเป็นเริ่มต้นของการทำงานที่ก้าวหน้า นายแมนเล่าให้ฟังต่อด้วยสีหน้าที่เต็มไปด้วยความภาคภูมิใจว่า ไม่เสียดายความรู้ที่เรียนมา โดยส่วนตัวแล้วไม่อยากศึกษาต่อ อยากทำงานมากกว่า อีกทั้งหากเรียนไปก็กลับมาทำนาอยู่แล้ว เพราะการทำนาไม่เกี่ยวกับเรื่องที่เรียนอยู่ จึงไม่อยากจะเรียนสูง ๆ สำหรับทุกวันนี้รู้สึกดีและไม่เสียใจที่เลือกที่จะสืบทอดอาชีพชาวนาต่อจากบิดามารดา ทั้งนี้ถึงแม้จะเหนื่อยบ้าง แต่ก็สบายใจและรู้สึกอิสระในการใช้ชีวิต

กรณีศึกษาที่ 2 (กรณีตัดสินใจไม่เลือกสืบทอดอาชีพชาวนา)

ข้อมูลทั่วไป

นายไจ้ (นามสมมติ) เป็นชายหนุ่ม อายุประมาณ 18 ปี มีรูปร่างสูงสมส่วน ผิวสีน้ำตาล ใส่แว่นสายตา บุคลิกภาพดูดีกว่าลูกชาวนาทั่ว ๆ ไป นายไจ้อาศัยอยู่ที่บ้านหลังหนึ่งในหมู่บ้านคลองตรงเช่นกัน และไม่ไกลจากบ้านนายแมนมากนัก ลักษณะบ้านทำด้วยไม้และปูนบางส่วน บริเวณบ้านเป็นลานกว้างมีต้นไม้ใหญ่ประปรายยังพอให้ความร่มรื่นกับบ้านได้บ้างในยามกลางวัน นายไจ้กำลังศึกษาระดับอุดมศึกษาด้านวิศวกรรมศาสตร์ ในสถาบันการศึกษาแห่งหนึ่งของรัฐ ในกรุงเทพมหานคร นายไจ้มีพี่น้องรวมทั้งสิ้น 3 คน นายไจ้เป็นคนกลาง ปัจจุบันนายไจ้อาศัยอยู่กับบิดามารดา พี่ชายของไจ้กำลังศึกษาในสายอาชีพในสถาบันการศึกษาแห่งหนึ่ง ไม่ไกลจากบ้านมากนัก สำหรับน้องสาวของไจ้ยังเรียนอยู่ระดับประถมศึกษาใกล้บ้าน บิดามารดาของไจ้ล้าแล้วแต่ประกอบอาชีพทำนา

ข้อมูลด้านการประกอบอาชีพ

นายไจ้ เล่าว่า เห็นบิดามารดาทำนามาตั้งแต่เกิด ตอนเล็ก ๆ ได้ช่วยบิดามารดา ลงนาบ้าง แต่เมื่อโตขึ้นจึงแทบจะไม่เคยช่วยบิดามารดาทำนาเลย ทั้งนี้เนื่องจากตนจะต้องเข้าไปศึกษาต่อที่กรุงเทพฯ จึงไม่มีโอกาสที่จะช่วยบิดามารดาทำนา หากมีโอกาสกลับบ้านส่วนใหญ่มักใช้เวลาอยู่ที่บ้านมากกว่า ดังนั้นภาระหน้าที่การทำนาจึงตกอยู่ที่บิดามารดาของตนโดยตรง

นายไจ้ได้เล่าถึงการเลี้ยงดูในครอบครัว ว่าส่วนใหญ่บิดามารดา จะไม่บังคับว่า จะต้องมาช่วยทำนาหรือไม่อย่างไร เพียงแค่ย้าให้ตั้งใจเรียนและทำหน้าที่ของตนเองให้เต็มที่ ครั้งแรกที่มารดาตนทราบว่าสอบติดคณะวิศวกรรมศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้ มารดาของตนตื่นตื่นดีใจมาก โดยส่วนตัวแล้วบิดามารดาของตนปรารถนาอยากให้ลูกได้เรียนสูง ๆ จะได้ไม่ต้องเหนื่อยและลำบาก

ความคิดเห็นของลูกหลานชาวนาต่ออาชีพชาวนา

จากการสัมภาษณ์ นายไจ้ ได้แสดงความคิดเห็นต่ออาชีพชาวนาว่า อาชีพชาวนาเป็นอาชีพที่มีความสำคัญ เป็นเสมือนกระดูกสันหลังของชาติ แต่ก็ลำบาก และเหนื่อย เมื่อเป็นเช่นนี้ได้สอบถามนายไจ้เพิ่มเติมถึง การวางแผนการประกอบอาชีพในอนาคต ซึ่งนายไจ้สนใจที่จะเป็นวิศวกรและทำงานเป็นพนักงานหรือลูกจ้างบริษัทใด ๆ สักแห่ง สำหรับอาชีพชาวนานั้นยังไม่แน่ใจอาจจะปล่อยให้คนอื่นเช่า เนื่องจากเมื่อถึงเวลานั้นตนคงไม่มีเวลา หรือไม่ก็อาจเป็นนายทุนและจ้างคนอื่น ๆ ทำ เพราะเดี๋ยวนี้คนอื่น ๆ เขาก็ทำแบบนี้กันเยอะ อีกอย่างเนื่องจากการทำนาเหนื่อย และลำบาก ทำแล้วเงินที่ได้อาจไม่คุ้มกัน แล้วอีกอย่างก็ทำนาไม่เป็น หากต่อไป

ชาวนาลดจำนวนลงนายใจให้ความเห็นว่าจะต่อไปการทำนาอาจมีการพัฒนาในรูปแบบอื่น ๆ ขึ้นอีก เช่น อาจมีตั้งเป็นบริษัทผลิตข้าว และจ้างคนทำนาไปเป็นคนงาน แต่ไม่น่าจะเป็นไปได้ที่ชาวนาจะรายขึ้น

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม มีดังนี้

1. เพศมีความสัมพันธ์กับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนาของลูกหลานชาวนา จากการทดสอบค่าความแตกต่างโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ 5 มีค่าความแตกต่างเท่ากับร้อยละ 14.0 โดยพบว่า เพศชายเลือกสืบทอดอาชีพชาวนาสูงกว่าเพศหญิง

2. อายุมีความสัมพันธ์กับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนาของลูกหลานชาวนา จากการทดสอบค่าความแตกต่างโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ 5 มีค่าความแตกต่างเท่ากับร้อยละ 25.0 โดยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 25 ปีขึ้นไป เลือกสืบทอดอาชีพชาวนาสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี

3. ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนาของลูกหลานชาวนา จากการทดสอบค่าความแตกต่างโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ 5 มีค่าความแตกต่างเท่ากับร้อยละ 9.6 โดยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เลือกสืบทอดอาชีพชาวนาสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป

4. การถือครองที่ดินมีความสัมพันธ์กับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนาของลูกหลานชาวนาจากการทดสอบค่าความแตกต่างโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ 5 มีค่าความแตกต่างเท่ากับร้อยละ 18.8 โดยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีที่ดินเป็นของตนเองเลือกสืบทอดอาชีพชาวนาสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง

5. การมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือบิดามารดาทำนามีความสัมพันธ์กับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนาของลูกหลานชาวนา จากการทดสอบค่าความแตกต่างโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ 5 มีค่าความแตกต่างเท่ากับร้อยละ 53.3 โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือบิดามารดาทำนาเลือกสืบทอดอาชีพชาวนาสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือบิดามารดาทำนา

6. ทักษะคติของลูกหลานชาวนามีความสัมพันธ์กับการเลือกสืบทอดอาชีพชาวนาของลูกหลานชาวนา จากการทดสอบค่าความแตกต่างโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ 5 มีค่าความแตกต่างเท่ากับร้อยละ 20.0 โดยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีทัศนคติที่ดีต่อการทำนาเลือกสืบทอดอาชีพชาวนาสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการทำนา

การอภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษา “การสืบทอดอาชีพชาวนาในพื้นที่ตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” มีประเด็นที่สามารถอภิปรายผล ดังนี้

สถานการณ์การสืบทอดอาชีพชาวนา

จากผลการศึกษาสถานการณ์การสืบทอดอาชีพชาวนาของลูกหลานชาวนาในพื้นที่ตำบลบางภาษี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม พบว่า ลูกหลานชาวนาส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะสืบทอดอาชีพชาวนาต่อจากบิดามารดา สูงถึงร้อยละ 77.5 แบ่งเป็นเพศชาย ร้อยละ 80.6 เพศหญิง 19.4

ระดับการศึกษาของผู้ที่เลือกที่จะสืบทอดอาชีพชาวนาส่วนใหญ่นั้นมีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมีระดับผลการศึกษาตั้งแต่ 2.5 ขึ้นไป ซึ่งผลการศึกษาหนึ่งนี้อาจได้แย้งกับข้อสมมติฐานที่ผู้ศึกษาได้วางไว้ก่อนหน้านี้และคาดว่าจะแย้งกับความเชื่อของคนในสังคมอีกไม่น้อยคือ ระดับการศึกษาและผลการศึกษา ที่คนส่วนใหญ่เข้าใจว่าเหตุผลหนึ่งของคนกลุ่มหนึ่งตัดสินใจที่จะสืบทอดอาชีพชาวนาต่อ นั้น มีเหตุปัจจัยมาจากระดับการศึกษา และผลการศึกษาไม่ดี ทำให้ไม่สามารถที่เรียนต่อในระดับที่สูงต่อ ๆ ไปได้ แต่แท้ที่จริงจากที่ได้ศึกษาถึงปัจจัยดังกล่าวกลับตรงกันข้าม ระดับการศึกษาและผลศึกษามีใช่ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ลูกหลานชาวนาเหล่านี้เข้าสู่ระบบการสืบทอดอาชีพต่อจากบิดามารดาของตน แต่อาจมีปัจจัยอื่นที่มีผลการศึกษาตัดสินใจเข้าสู่อาชีพดังกล่าว เช่น กรณีศึกษาที่ 1 ที่ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีโอกาสในการศึกษาต่อ และมีโอกาสเข้ารับการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาของสถาบันการศึกษาแห่งหนึ่งที่มีชื่อเสียง แต่สิ่งที่มีอิทธิพลทำให้กลุ่มตัวอย่างตัดสินใจที่จะไม่ศึกษาต่อและเลือกที่จะกลับมาสืบทอดอาชีพชาวนานั้น เนื่องจากเหตุผลหนึ่งคือ เหตุผลด้านครอบครัวที่ไม่มีผู้สืบทอดการทำนา อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างเองมีความรู้สึกว่าการเรียนกับการทำนานั้นเป็นคนละเรื่องกัน การเรียนไม่ได้ช่วยให้กลุ่มตัวอย่างทำนาเป็น ถึงแม้ว่าจะมีโอกาสเรียนในระดับสูงก็ตาม

จากการศึกษาระดับรายได้ นอกเหนือจากกลุ่มลูกหลานชาวนาแล้วที่กำลังศึกษาอยู่แล้ว ยังประกอบด้วยกลุ่มลูกหลานชาวนาที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ซึ่งการกระจายกันอย่างหลากหลาย ทั้งการประกอบธุรกิจส่วนตัว เช่น ค้าขาย ปลูกผัก ทำสวน รวมถึงกิจการธุรกิจเื้อเงิน นอกเหนือจากนี้ลูกหลานชาวนาบางส่วนก็ไปเป็นลูกจ้างทำงานกับโรงงานในละแวกใกล้เคียง บ้างก็รับจ้างทำงานทั่วไป เช่น งานก่อสร้าง งานเอาแรงต่าง ๆ แล้วแต่จะมีมาเป็นครั้งคราว

ด้านความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ในครอบครัว ลูกหลานชาวนาส่วนใหญ่ยังคงอาศัยอยู่กับบิดามารดา แต่ละครอบครัวมีสมาชิกโดยเฉลี่ยประมาณ 3-6 คน โดยส่วนใหญ่แล้วลักษณะของครอบครัวลูกหลานชาวนานั้นจัดได้ว่าเป็นครอบครัวใหญ่ในลักษณะของครอบครัวขยาย กล่าวคือ ประกอบด้วยครอบครัวตั้งแต่ 2 ครอบครัวขึ้นไป โดยทุกคนจะอาศัยอยู่ร่วมกัน เช่น ประกอบด้วยครอบครัวของบิดามารดา และครอบครัวของลูกอยู่รวมกันในลักษณะของครอบครัวซ้อน โดยส่วนใหญ่มีบิดาเป็นหัวหน้าครอบครัว

สำหรับบิดามารดาของลูกหลานชาวนานั้น เฉลี่ยมีอายุอยู่ในช่วง 51-60 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ มหาวิทยาลัยศิลปากร (2551) ที่ศึกษาถึงวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของชาวนาในพื้นที่ อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ที่พบว่า ชาวนาส่วนใหญ่มีพื้นฐานการศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้น แต่อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์และจำนวนของพี่น้องของลูกหลานชาวนาก็มีผลต่อการตัดสินใจสืบทอดอาชีพชาวนาต่อบิดามารดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลของพี่น้องในการเลือกประกอบอาชีพย่อมเป็นเหตุผลหนึ่งที่ส่ง ผลเป็นแรงดึงดูดและผลักดันให้เข้าสู่กระแสอาชีพชาวนาได้เช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น การเป็นต้นแบบในการเรียนดีของพี่ส่งผลให้เกิดการเอาแบบอย่างของน้อง หรือการที่พี่เรียนไม่เก่งอาจเป็นแรงกดดันให้น้องต้องพยายามเพื่อไม่ให้เหมือนอย่างพี่ เช่นเดียวกันการสืบทอดอาชีพชาวนาของพี่หรือสมาชิกในครอบครัวย่อมส่งผลทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

นอกจากนี้ ได้ทำการศึกษาโดยมีโอกาสได้พูดคุยกับลูกหลานชาวนาจำนวนไม่น้อยพบว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคม ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญ ในการปลูกฝังให้ลูกหลานชาวนาเองคุ้นเคย และรู้จักคุณค่าของการทำนา อีกทั้งการสร้างทัศนคติที่ดีต่ออาชีพชาวนา สิ่งเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่ส่งผลต่อทิศทางและแนวโน้มการทำนาในอนาคตได้ จากกรณีศึกษาดังกล่าวจะเห็นว่า ลูกหลานชาวนาส่วนใหญ่มีความคุ้นเคยอยู่กับการทำนามาตั้งแต่เด็ก โดยการเลี้ยงดูจากบิดามารดาเป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝังความคุ้นเคยในการทำนามาตั้งแต่เด็ก ซึ่งจะเห็นได้ว่าในครอบครัวของชาวนา เด็ก ๆ ที่อายุอยู่ในช่วง 7 ขวบขึ้นไป มักจะเริ่มได้รับมอบหมายหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการทำนาบ้าง และค่อยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เมื่ออายุเริ่มมากขึ้น ตั้งแต่การทำเทือก ตีดิน หว่านข้าว ฉีดยา และใส่ปุ๋ย ส่วนใหญ่ของการทำนาแล้ว เด็กผู้ชายจะมีโอกาสคุ้นเคยในการทำนามากกว่าเด็กผู้หญิง ทั้งนี้เนื่องจากความสนทนาระหว่างเด็กผู้ชายกับบิดาที่มีโอกาสใกล้ชิดมากกว่าเด็กผู้หญิง อีกทั้งบทบาททางสังคมและประเพณีที่ผู้หญิงต้องอยู่กับเรือนและข้อจำกัดทางสรีระจึงทำให้งานเหล่านี้กลับกลายเป็นงานหลักของผู้ชายมากกว่า

การถือครองที่ดิน ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นเสมือนเครื่องยึดเหนี่ยวหล่อหลอมให้ชุมชนยังอยู่ และยึดเหนี่ยวคนในพื้นที่เอาไว้กับการทำนา ส่วนใหญ่ที่นาที่ใช้ในการทำกินนั้นเป็นพื้นที่ที่ได้รับการสืบทอดต่อ ๆ กันมาจากบรรพบุรุษรุ่นแล้วรุ่นเล่าชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่ จึงไม่ใช่มีความสัมพันธ์เป็นเพียงเพื่อนบ้าน แต่ยังสัมพันธ์ยึดโยงกันตามแบบเครือญาติที่อาศัยอยู่ร่วมกันในละแวกเดียวกัน เป็นการผสมผสานวิถีชีวิตและวัฒนธรรมระหว่างคนไทยและคนไทยเชื้อสายมอญเข้าด้วยกัน จากการศึกษาพบว่า การถือครองที่ดินหรือการมีที่ดินเป็นของตนเองเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ลูกหลานชาวนาตัดสินใจเลือกที่จะสืบทอดอาชีพชาวนาจากบิดามารดา มากที่สุด ทั้งด้วยมองว่า การถือครองที่ดิน ถือเป็นทุนในการทำนาอย่างหนึ่ง เมื่อมีทุนทางที่ดินแล้ว ทุนที่ยังคงเหลือจึงเป็นเพียงต้นทุนในการเพาะปลูกข้าว ทั้งค่าพันธุ์ข้าว ค่าปุ๋ยเคมี และยาปราบศัตรูพืช ในขณะที่เดียวกันหากแต่ละคนมีพื้นที่นาในครอบครอง และไม่ทำนา ก็ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ดังนั้นจึงเหตุผลหนึ่งที่ส่งผลให้ลูกหลานชาวนาส่วนหนึ่งเลือกที่จะสืบทอดอาชีพชาวนาเนื่องจากการมีที่ดินเป็นของตนเอง ในทางกลับกันจากผลการศึกษาพบว่าผู้ที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง มีสัดส่วนการเลือกที่จะสืบทอดอาชีพชาวนาน้อยกว่า ทั้งนี้เนื่องจากหากประสงค์จะทำนาก็จำเป็นต้องเช่าที่ดินเพื่อทำนา และยังคงต้องเช่าที่ดินต่อไปเรื่อย ๆ トラบเท่าที่สามารถมีที่นาเป็นของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของงามพิศ สัตย์สงวน และคณะ (2542, น. 113-115) ที่ศึกษาพบว่า ประชากรที่ประกอบอาชีพชาวนามักประสบปัญหาเกี่ยวกับการไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง การผลิตที่ไม่คุ้มทุน การมีต้นทุนการผลิตที่สูง ถึงแม้ว่าผลการศึกษาดังกล่าวไม่ได้กล่าวถึงเหตุผลด้านความถนัด และความคุ้นเคยกับอาชีพ ที่กลับกลายเป็นเหตุผลหลักของการศึกษารั้งนี้

แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าสถานการณ์การเลือกสืบทอดอาชีพชาวนาจะมีสัดส่วนที่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้ว แต่ชาวนาจำนวนไม่น้อยต่างต้องประกอบอาชีพเสริม เช่น ทำสวน ปลูกผัก รับจ้าง คบคู่กับการทำนาปลูกข้าว ทั้งนี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากข้อจำกัดของระยะเวลาปลูกข้าวที่จะต้องอาศัยระยะเวลาโดยเฉลี่ยหน้าละประมาณ 3 เดือน ทำให้ชาวนาเองได้รับรายได้ไม่สม่ำเสมอ ไม่มีรายได้เป็นรายเดือนเหมือนหลายกลุ่มอาชีพ จำเป็นต้องอาศัยการอดออมและบริหารการใช้จ่ายเงินที่ได้รับจากการขายผลผลิตในแต่ละหน้า เพื่อให้รายได้มีเพียงพอสำหรับการรอขายข้าวในฤดูกาลใหม่ โดยรายได้ที่ได้รับจากการประกอบอาชีพเสริมจะเป็นเงินสำหรับใช้สอยในครัวเรือนและในชีวิตประจำวัน จากกรณีศึกษาที่ 1 ที่กลุ่มตัวอย่างได้เคยให้ข้อมูลไว้ว่าอาชีพเสริมส่วนใหญ่จะไม่ได้ทำเป็นงานประจำ สม่ำเสมอแล้วแต่ว่าในช่วงเวลาจะมีอะไรน่าสนใจจะทำ เช่น การรับจ้าง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการรับจ้างก่อสร้างตามหมู่บ้าน

ต่าง ๆ ซึ่งส่วนมากแล้ว จะไม่ได้ออกไปหางานรับจ้างเอง เว้นแต่มีเพื่อน ๆ ในหมู่บ้านส่งข่าว และชักชวนให้ไปทำงานด้วยกัน ซึ่งค่าจ้างที่ได้รับถือว่าเป็นเงินที่มากพอสำหรับการใช้จ่ายในครอบครัว และเก็บไว้เป็นค่าขนมของลูกที่จะต้องไปโรงเรียนในแต่ละวัน เสียตายตรงที่งานรับจ้างก่อสร้างไม่ได้มีสม่ำเสมอทุกวัน หากช่วงไหนว่างเว้นจากงานก่อสร้างก็อาศัยปลูกผักตามบ้าน ผักส่วนใหญ่เลือกปลูกผักชนิดที่ไม่ต้องลงทุนมากและดูแลรักษาง่าย เช่น ผักแพว ใบบัวบก ซึ่งข้อดีอีกประการหนึ่งของการปลูกผักเหล่านี้ คือ ไม่ต้องเสียเวลานานาผลผลิตออกขายเอง เนื่องจากจะมีรถรับซื้อผักในหมู่บ้านเข้ามารับซื้อผักถึงที่ ซึ่งนับว่าสะดวกและไม่เสียเวลาเอาไปขายเองในตลาด

ด้านการประกอบอาชีพ โดยปกติในพื้นที่ตำบลบางภาชี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐมนี้ จัดเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ มีระบบชลประทานทั่วถึง ส่งผลให้สามารถปลูกเฉลี่ยได้ถึงปีละ 2 ครั้ง ทั้งนี้ด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ทำยุ่งางในการเก็บข้าวเปลือก และการเก็บรักษาผลผลิตจากการทำนาส่วนใหญ่ ชาวนาจึงมักเกี่ยวขายทั้งหมด ยังคงเหลือไว้สำหรับทำพันธุ์ข้าวปลูกเพียงบางส่วนเพื่อขยายพันธุ์ต่อเท่านั้น จากการศึกษาในแต่ละปีชาวนาได้รับผลผลิตเฉลี่ยปีละ 42.52 เกวียน ซึ่งใครมีที่นามาก หากดูแลเป็นอย่างดี ก็จะได้รับผลผลิตมาก โดยเฉพาะจากการขายข้าวเปลือกครั้งที่ผ่านมาชาวนาขายข้าวได้สูงขึ้นกว่าปีก่อน ๆ โดยผ่านโครงการรับจำนำข้าวของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) 12,000 บาท ต่อเกวียน แต่เมื่อหักความชื้นและข้าวไม่ได้คุณภาพแล้ว ราคาข้าวที่ชาวนาได้รับโดยเฉลี่ย 11,000 บาท (โดยประมาณ) ต่อเกวียน แต่อย่างไรก็ตามหลายคนก็อดที่จะเสียตายไม่ได้ ทั้งนี้เมื่อราคาข้าวเพิ่มสูงขึ้น ราคาปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืชก็เพิ่มสูงขึ้นเป็นเงาตามตัวเมื่อคิดสัดส่วนแล้วมากกว่าส่วนต่างราคาข้าวที่เพิ่มสูงขึ้นอีก แต่อย่างไรก็ตามชาวนาจำนวนไม่น้อยหาทางออกโดยการหันมาใช้ปุ๋ยชีวภาพมากขึ้น หรือที่ชาวนาเรียกกันทั่วไปว่า “ปุ๋ยน้ำ” ถึงแม้ว่าผลผลิตที่ได้รับจากการใช้ปุ๋ยชีวภาพ จะมีปริมาณไม่มากเท่ากับการใช้ปุ๋ยเคมี แต่ก็ยังเป็นทางออกที่ชาวนาเองพึงพอใจ

จากการสอบถามข้อมูลการตัดสินใจสืบทอดอาชีพชาวนาต่อบิดามารดานั้น ลูกหลานชาวนาส่วนใหญ่เลือกที่จะสืบทอดอาชีพชาวนาต่อบิดามารดา บางส่วนเลือกที่จะประกอบเป็นอาชีพหลัก และบางส่วนเลือกที่จะประกอบเป็นอาชีพเสริม ด้วยความรู้สึกละทัศนคติที่ดีต่ออาชีพของบรรพบุรุษ ถึงแม้ว่าบางคนอาจมีความรู้สึกว่าเป็นอาชีพที่เหนื่อยและลำบาก แต่ก็ยังเลือกที่จะสืบทอดการทำนาต่อบิดามารดาของตน

ในทางกลับกันยังคงมีลูกหลานชาวนาจำนวนหนึ่ง ที่ไม่เลือกที่จะสืบทอดอาชีพ ทั้งนี้ด้วยเหตุผลหลายประการ ส่วนใหญ่ให้เหตุผลถึงความไม่ถนัดและไม่คุ้นเคยกับการทำนา เป็น

อาชีพที่ลำบากและได้รับผลตอบแทนที่ไม่คุ้มค่า รวมถึงการไม่มีที่ดินเป็นของตัวเอง การทำงานที่ไม่ตรงกับสาขาวิชาที่ได้รับการศึกษามา และต้องการงานที่ก้าวหน้ามากกว่าการทำนา